

باسمه تعالی

روش تهیه طرح درس

تهیه کننده: حسین کریمی

آذرماه ۱۳۹۷

چگونه طرح درس بنویسیم؟

طرح درس روزانه پیش بینی مجموعه فعالیت های است که معلم برای تدریس در یک جلسه درس تدارک می بیند. در طرح درس فعالیت های ضروری و مهم آموزشی به ترتیب و در زمانهای مشخص تنظیم می شود و به کیفیت آموزش کمک خواهد کرد. تدوین طرح درس برای معلمان تازه کار و دانشجویان تا حدودی وقت گیر و مشکل است و به تدریج و پس از کسب تجربه تهیه آن آسان تر خواهد بود.

* رعایت نکات زیر برای تدوین طرح درس روزانه ضروری است:

* (۱) هدف کلی درس

* (۲) هدفهای رفتاری

* (۳) الگوی تدریس

* (۴) پیش بینی رفتار ورودی

* (۵) وسایل مورد نیاز

* ۶- مراحل تدریس (فعالیتهای مقدماتی، ارزشیابی تشخیصی،

آماده سازی و ایجاد انگیزه، نحوه ی ارائه درس، جمع بندی)

* ۷- فعالیتهای تکمیلی (ارزشیابی پایانی، تکلیف)

* ۸- خود ارزیابی

* مشخصات عمومی

* قسمت اول هر طرح درس شامل قسمت های زیر است:

نام معلم	نام مدرسه	پایه تحصیلی	موضوع درس	نام درس *
	تاریخ	تعداد شاگردان	مدت جلسه	

* ۱-هدف کلی

* آن دسته از اهداف آموزشی که به صورت عبارت های کلی بیان می

شوند هدف های کلی آموزشی گفته می شود هدفهای کلی تغییر

مطلوبی را که باید در رفتار شاگردان ایجاد شود مشخص نمی کنند

هدف های کلی مبهم اند و به آسانی قابل وصول نیستند معمولا

هدف کلی در یک جمله و به صورت کلی بیان می شود و تقریبا

مشابهت زیادی با عنوان درس دارد.

* ۲- هدف‌های جزئی

* هدف‌های جزئی یا مرحله‌ای از هدف‌های کلی محدودتر و نسبت به هدف‌های رفتاری جامعیت و شمول بیشتری دارند. هدف جزئی نسبت به هدف کلی جنبه‌های عملی بیشتری دارد دقت در نوشتن هدف‌های جزئی و تنظیم درست توالی آن موجب نظم بیشتر فعالیت‌های آموزشی می‌شود. در طرح درس لزومی به نوشتن اهداف جزئی نیست ولی نوشتن آن‌ها که براساس عناوین فرعی درس نوشته می‌شود به نوشتن هدف‌های رفتاری کمک خواهد کرد.

* ۳- هدفهای رفتاری

* هدف های رفتاری یا هدف های اجرایی به آن دسته از هدفها گفته می شود که نوع رفتار و قابلیت هایی را که انتظار داریم شاگرد پس از یادگیری مطالبی خاص به آنها برسد مشخص می کند و براساس آنها مواد آموزشی و روش تدریس مناسب انتخاب می شود . این هدف ها با واضح ترین عبارات و با دقت کافی آنچه را که شاگرد باید در جریان یادگیری بیندیشند ، انجام دهد و یا احساس کند را روشن می نماید

* هدف های عملکردی به اندازه کافی مشخص و جزئیات هستند و به خوبی عملکرد دانش آموز را مشخص می کنند و اینکه چه موقع هدفها مورد دستیابی واقع شده اند.

* یک هدف رفتاری خوب باید دارای ویژگیهای زیر باشد:

الف - رفتار مورد مشاهده دقیقاً مشخص باشد از بکار بردن افعال و کلمات مبهم پرهیز شود
مانند انجام دادن ، فهرست کردن ، نوشتن ، دسته بندی کردن ، محاسبه کردن ، ساختن.

ب - موقعیت یا شرایطی که رفتار باید در آن مشاهده شود یا انجام گیرد مشخص شده باشد به عبارت دیگر مشخص کنیم که شاگرد از چه چیزهایی می تواند یا نمی تواند استفاده کند و یا در کجا و در چه زمانی باید مهارت لازم را کسب کند. مثلاً با استفاده از کتاب ، بدون استفاده از ماشین حساب ، در حضور جمع

ج - معیار (درجه موفقیت) باید دقیقاً مشخص باشد. منظور حد نصابی است که بر اساس آن رفتار ارزشیابی می شود. مثلاً سه مورد از چهار مورد ، حداقل یک مورد ، در عرض دو دقیقه ، ۷۰٪ صحیح ، بدون غلط

هدف رفتاری را نباید به صورت سوال نوشت و قبل از نوشتن هدف های رفتاری عبارت های زیر نوشته می شوند از دانش آموزان انتظار می رود پس از پایان درس سوم سال هشتم عربی بتوانند :

دو صیغه از فعل ماضی در متن در پیدا کند و حداقل نام صیغه ی یکی از آنها را ذکر کنند .

رفتار : به خاطر آوردن و نام بردن شرایط : استفاده از کتاب معیار : سه فعل

هدف رفتاری نامناسب : چند سه فعل ماضی را نام ببرید.

هدف رفتاری مناسب : دو فعل ماضی را نام ببرید..

هدف های رفتاری بر اساس سلسله مراتب از آسان به مشکل و یا به صورت پیش نیاز و پس نیاز مرتب می شوند.

همچنین هر هدف رفتاری باید معلوم شود که در کدام طبقه قرار می گیرد . نباید درس منحصر به یک سطح آن هم سطوح پایین باشد .

* ۳- الگوی تدریس

در این قسمت با توجه به هدف و محتوای درس الگو یا الگوهای مناسبی برای تدریس معرفی می‌شود. **الگوی تدریس با روش تدریس فرق می‌کند.** الگوی تدریس بر اساس نظریه‌های یادگیری و همچنین بر اساس تجربه و تحقیق به دست آمده‌اند.

* تحقیقات نشان داده است که استفاده از الگوی مناسب باعث افزایش سرعت یادگیری و رشد همه

جانبه شاگردان می‌شود. مثلاً الگوی استقرایی در درس علوم تجربی و الگوی کاوشگری در درس‌های اجتماعی بهتر است. الگوهای متعددی برای یادگیری معرفی شده‌اند که همه آن‌ها در چهار گروه اصلی قرار می‌گیرند و برای مطالعه بیشتر می‌توان به منابع معتبر مراجعه کرد.

* الف- **الگوهای اجتماعی** که موجب فعالیت‌های گروهی، بهبود مهارت‌های اجتماعی، همکاری بین شاگردان می‌شوند، مانند الگوهای تفحص، ایفای نقش و کاوشگری.

* ب- **الگوهای پردازش اطلاعات** که استفاده از آن‌ها موجب جمع‌آوری اطلاعات، کشف مسائل و ارائه راه حل برای آنها می‌شود مانند الگوهای تفکر استقرایی، دریافت مفهوم، کاوشگری علمی، پیش‌سازمان‌دهنده‌ها، کمک به حافظه.

* ج- **الگوهای فردی** که موجب رشد فردی در دانش آموز می‌شود مانند الگوهای تدریس غیر مستقیم و افزایش عزت نفس.

* د- **الگوهای سیستم‌های رفتاری** که در تدریس به رفتار قابل مشاهده فرد و ایجاد تغییر در رفتار توجه دارد و شامل الگوهای زیر است مانند یادگیری تسطیب، شبیه‌سازی، یادگیری اجتماعی، آموزش مستقیم.

* ۵- پیش بینی رفتار ورودی

* رفتار ورودی آموخته ها و توانایی های است که شاگردان قبل از شروع درس جدید باید آنها را کسب کرده باشند تا بتوانند درس جدید را فرا گیرند. اگر معلم از میزان معلومات و مهارت های شاگردان خود مطلع نباشد ممکن است مطالب آموزشی را بدون توجه به توانایی های شاگردان انتخاب کند مثلاً عمل ضرب برای تفهیم عمل تقسیم یک پیش نیاز یا رفتار ورودی است که اگر آموخته نشود شاگرد نمی تواند عمل تقسیم را انجام دهد **رفتار ورودی الزاماً به معنای درس قبلی نیست** بلکه مفاهیم پیش نیاز درس جدید هستند که برای درک و فهم درس لازم و ضروری هستند. تحقیقات نشان می دهد که ۷۰ درصد یادگیری بستگی به پیش نیازهای مناسب در شاگردان دارد.

* تعیین نقطه شروع هنگام اجرا در کلاسهای درس ممکن است برای بعضی زائد اما برای دیگری ضروری باشد ولی طراح باید بتواند دانش آموزانی را که برای آنها آموزش مناسب نیست شناسایی کند تا آموزش ترمیمی داده شود. **گروهی معتقدند که ابتدا باید رفتارهای ورودی دانش آموزان مشخص و سپس هدفهای رفتاری نوشته شوند**

* . چنین رویکردی در نظام ها یا دوره هایی صادق است که محتوا و کتاب مشخصی ارائه نشده است و معلم کاملاً در انتخاب و سازمان دهی مطالب درسی آزاد باشد. در نظام آموزش ایران به دلیل متمرکز بودن، اجرای چنین پیشنهادی تقریباً غیر ممکن است. به عبارت رفتار ورودی، "پیش نیاز" و "پیش دانسته" هم می گویند.

* ۶- وسایل مورد نیاز

برای تدریس هر درس وسایل و مواد آموزشی و تدارکات مخصوص لازم است. معلم باید وسایل و مواد لازم را از قبل پیش بینی و تهیه کند و در طرح درس از آنها نام ببرد .

* وسایل آموزشی باید بعد از تعیین فعالیت های آموزش و بعد از روش تدریس مشخص شود زیاده روی و مبالغه گویی در بیان وسایل مزیت به حساب نمی آید . نمونه ای از وسایل مورد نیاز عبارتند از :
نقشه ، کاغذ سفید ، کتاب ، مولاژ ، وسایل آزمایشگاه ، کامپیوتر متصل به اینترنت ، ساعت ، دماسنج ، Cd پاورپوینت و ...

* ۷- مراحل تدریس

* فعالیتهای مقدماتی :

معلم باید کارهایی را که قبل از شروع تدریس لازم است انجام دهد ذکر کند مانند سلام و احوالپرسی، حضور و غیاب دانش آموزان، دیدن تکالیف، بررسی سلامت روانی و جسمی شاگردان، دادن تذکرات لازم باید توجه داشت که زمان انجام کارهای قبل از شروع تدریس نباید زیاد طولانی باشد تا از شور و شوق اولیه دانش آموزان کاسته شود.

* ارزشیابی تشخیصی :

* معلم قبل از شروع درس جدید باید اطمینان حاصل کند دانش آموزان مطالب درس قبل به خصوص مطالبی که دانستن آنها برای درس جدید **پیش نیاز** محسوب می شود را می دانند به همین جهت به هر طریقی که لازم می داند **باید از پیش دانسته های آنها ارزشیابی تشخیصی** به عمل آورد. نوع ارزشیابی بستگی به نوع درس و هدفهای درس دارد و می تواند از **سوال شفاهی** تا **آزمون کتبی** متغیر باشد. در بیشتر موارد ارزشیابی رفتار ورودی همان آزمون پیشرفت تحصیلی درس قبل است.

* **فعالیت‌های مقدماتی :**

* **آماده سازی :**

قبل از شروع تدریس درس جدید معلم باید دانش آموزان را برای یاد گرفتن درس آماده کند
**آماده سازی به معنای ایجاد علاقه ، جلب توجه ، برانگیختن انگیزه ، ایجاد رابطه و برقراری
ارتباط بین درس جدید و یادگیریهای قبلی شاگردان است .**

* **آماده سازی توجه دانش آموزان را از درس جلسه قبل که ممکن است متفاوت از درس فعلی
باشد به درس جدید جلب می کند ممکن است دانش آموزان ساعت قبل ریاضی داشته‌اند و
درس جدید علوم باشد با آماده سازی ذهن آنها از درس قبل به درس جدید معطوف می گردد.
معلم در طرح درس مشخص می کند که چگونه و با چه روشی می خواهد مطلبی را که برای
آماده سازی انتخاب کرده است مطرح کند . روش خاص را نمی توان پیشنهاد کرد و تا حدود
زیادی ابتکاری است.**

* **مثلاً در درس مربوط به اسکلت بدن معلم می تواند ماکت یک ساختمان را نشان دهد و با طرح
سوال مناسب از دانش آموزان بپرسد که فکر می کنید سقف و دیوارهای این کلاس چگونه
ایستاده اند .**

* **یادآوری درس قبل ، گفتن داستان کوتاه ، نمایش عکس ، خواندن یک شعر یا مطلب نمونه هایی
از فنون آماده سازی است . زمان آماده سازی کوتاه است.**

* ارائه درس :

این قسمت اساس طرح درس را تشکیل می دهد. معلم باید نوع فعالیتهای خود و شاگردان را در جریان تدریس ذکر کند. روشها و فنون تدریس را به اختصار مشخص کند مثلاً ممکن است به

توضیح و تشریح مطلبی پردازد. (روش سخنرانی) نقشه و تصویر را به دانش آموزان نشان دهد (نمایشی) و یا از دانش آموزان سوال پرسد (پرسش و پاسخ) و یا آزمایشی را انجام دهد (آزمایشگاهی) و یا از دانش آموزان بخواهد که گزارشی را که تهیه کرده اند ارائه دهند (واحد کار) و یا از روش گروهی و همیاری استفاده کنند.

* همچنین معلم می تواند در صورت نیاز سوالهای ارزشیابی تکوینی و نحوه بازخورد آن را توضیح دهد. مدل کلاسی خود را معرفی کند اگر به توضیح و تشریح مفصل تر مراحل تدریس پردازد از روش سناریونویسی استفاده کرده‌اید. یکی از اشتباهات متداول در این مرحله آن است که اغلب معلمان مطالب فراوانی را تدریس می کنند که ارتباط و پیوستگی با هم ندارند. در این مرحله شما باید قدم به قدم طرز کار خود را برای رسیدن به هدفها بنویسید. لزومی ندارد وارد جزئیات شوید ولی مراحل رسیدن را فهرست کنید.

* جمع بندی و نتیجه گیری :

* برای تثبیت مطالب ارائه شده در ذهن دانش آموزان بهتر است

درس ارائه شده خلاصه، جمع بندی و نتیجه گیری شود. این نتیجه

گیری می تواند توسط خود دانش آموزان انجام شود و معلم اظهار

نظر نهایی را انجام دهد.

* زمان اختصاص داده شده به هر قسمت از مراحل تدریس باید

مشخص شود.

* ۸- فعالیتهای تکمیلی

* ارزشیابی پایانی:

* معلم برای اینکه بداند شاگردانش تا چه حد به هدفهای مورد نظر در آموزش رسیده اند و همچنین موثر بودن روش تدریس خود را بداند نیاز به ارزشیابی دارد. **سوالهای ارزشیابی باید بر اساس هدفهای رفتاری طرح شوند.** اگر چه ممکن است این عمل در طول زمان تدریس به طور ضمنی انجام گیرد. برخی از طرحهای درس ضرورتاً نیازی به ارزشیابی ندارند اما اغلب آنها برای پی بردن به رسیدن به اهداف نیاز به ارزشیابی دارند.

* تکلیف:

* بر اساس نتایج ارزشیابی پایانی و **برای تقویت مطالب آموخته شده** معلم می تواند برای دانش آموزان **در خارج از کلاس تکلیف** مشخص کند. **تکالیف بهتر است با زندگی واقعی دانش آموزان ارتباط داشته باشد** مانند: حل تمرین ، نوشتن گزارش ، انجام آزمایش ، پیدا کردن پاسخ سوالات ، حل مسائل ، ساختن یک وسیله ، معرفی چند منبع برای مطالعه (کتاب، مقاله ، سایت های اینترنتی) زمان اختصاص داده شده برای هر قسمت از فعالیتهای تکمیلی باید مشخص شود.

* ۹- خود ارزیابی

* این قسمت بعد از اتمام تدریس و برای پی بردن به نقاط قوت و ضعف آن انجام می گیرد. استاد یا معلم همکار و یا کسی که تدریس را انجام داده است به ارزیابی و تحلیل تدریس می پردازد و

نتایج آن را برای بهبود بخشیدن در مراحل بعدی مورد استفاده قرار می دهد. برای این کار می توان چند سوال طرح کرد و به آنها پاسخ داد و یا بر اساس « فرم ارزشیابی تدریس » به

قضاوت پرداخت. برای مثال به سوالهای زیر پاسخ داده می شود:

* (۱) آیا دانش آموزان به اهدافی که تعیین شده بود رسیده اند؟

* (۲) چه روش تدریس بهتری را می توانستم بکار ببرم؟

* (۳) اگر تصمیم می گرفتید که مجددا این درس را تدریس کنید چه نکاتی را در نظر می

گرفتید؟

* (۴) چه نکات خوبی در تدریس وجود داشت ؟

* (۵) چه معایبی در تدریس وجود داشت؟